

۶۶

پل‌های تاریخی بعد از زخمی که از سیل و مرمت‌های غیر اصولی دیده‌اند، در ایستگاه بی‌پولی مانده‌اند. حال این سؤال پیش می‌آید که اگر اعتبار لازم برای مرمت و مرهم گذاشتن روی این زخم‌ها تخصصی یابد آیا پل‌ها دوباره به دست مرمتگران ناشی می‌افتد که هیچ از علم مرمت نمی‌دانند!

دهم باز می‌گردد. آن زمان هویت تاریخی پل شاپوری (شکسته) هم با مرمت‌های غیر اصولی و بازسازی غلط، کاملاً از بین رفت تا هیچ سنگینی با تاریخ خود در اواخر ساسانی و اوایل اسلام نداشته باشد. مصطفی‌نژاد مرمت پل شاپوری را یک «بزرگ» امروزی دانسته که هیچ تصویری از گذشته شهر شاپورخواست(خرم‌آباد) به بیننده نمی‌دهد. کلهرت هم از مرمت‌های ۸۸ آسیب جدی دید. به گفته مصطفی‌نژاد آنچه در لرستان اتفاق افتاد نه مرمت که بازسازی پل‌های تاریخی بود که هیچ شباهتی با هویت آنها ندارد. زخمی هم که پل کشکان از مرمت‌ها خورد «ناسور» است. این مرمت‌ها روی پایه‌های عظیم این پل انجام گرفت و تا جایی پیش رفت که به اعتقاد مصطفی‌نژاد هویت پل آن را باید از دست رفته دانست. به گفته مصطفی‌نژاد پل کشکان تنها پلی بود که در میان پل‌های لرستان نشانه‌هایی از دوره قاجاریه در خود داشت، بنابراین حفظ و نگهداری آن به اندازه تمام پل کشکان اهمیت داشت. او پل کشکان را تنها پل منتسب به هخامنشی می‌داند و از آن به «مادر پل‌های تاریخی» یاد می‌کند! «فرهاد عزیزی» در پاسخ به این انتقادها می‌گوید: «آن زمان کارشناس‌ها را ازمرکز به لرستان فرستادیم. بررسی‌ها نشان داد که استفاده از بتن ربطی به بدنه اصلی پل‌ها نداشت و برای زیرساخت‌ها به کار رفته است.»

پل‌های تاریخی بعد از زخمی که از سیل و مرمت‌های غیر اصولی دیده‌اند، در ایستگاه بی‌پولی مانده‌اند. حال این سؤال پیش می‌آید که اگر اعتبار لازم برای مرمت و مرهم گذاشتن روی این زخم‌ها تخصصی یابد آیا پل‌ها دوباره به دست مرمتگران ناشی می‌افتد که هیچ از علم مرمت نمی‌دانند!

این سؤال که منظور از «آسیب آنچنانی» چیست؟ هم می‌گوید: «من نگران بومد که سیل پایه‌های پل را ببرد اما خوشبختانه محکم و استوار در مقابل سیل ایستاد.» پل ساسانی گاو میشان در ۱۷ کیلومتری «دره شهر» و در مرز دواستان لرستان و ایلام قرار دارد. تعلق پل، محل مناقشه مردم دواستان است. هر دواستان پل را متعلق به خود می‌دانند. همین مساله هم از دیرباز مرمت آن را با مشکل روبه‌رو کرده بود.

عزیزی آسیب وارده به ۵۰ پل تاریخی لرستان را بین ۱۰ تا ۳۰ درصد اعلام می‌کند. او مرمت‌های انجام گرفته در دو سال گذشته را دلیل مقاومت پل‌های تاریخی در برابر سیل عجیب و خسارت‌بار لرستان می‌داند و می‌گوید: «روی بستر اکثر پل‌ها استحکام بخشی و رفع خطر شد.» او اعتقاد دارد که اگر ضلع شرقی پل افرینه استحکام بخشی نشده بود سیل آسیب‌های بیشتری به آن می‌زد.

■ **مرهمی که زخم شد!**

عزیزی درحالی از مرمت و استحکام‌بخشی پل‌های تاریخی در لرستان دفاع می‌کند که منتقدان اعتقاد دارند که اگر سیل نتواند جلوی ورود پل‌های تاریخی به فهرست جهانی میراث طبیعی یونسکو را بگیرد، مرمت‌های غیر اصولی حتماً سد بزرگی جلوی پای آنها خواهد گذاشت. استفاده از ملات سیمان در مرمت پل‌های خشتی استان، در ۱۰ سال پیش موجی از اعتراض‌ها را به سمت میراث فرهنگی لرستان گسیل داشت. برخلاف گفته‌های عزیزی، پیش‌تر **علی مصطفی پور** مدیر پایگاه پل‌های تاریخی لرستان به «ایران» گفته بود که به اسم مرمت، روی هویت تاریخی پل‌ها، ملات سیمان کشیده‌اند! سیمانی کردن هویت مهم‌ترین پل‌های تاریخی کشور، به دولت

پل تاریخی کشکان - عکس: ایستا

سیل نقشه پل‌های تاریخی لرستان را نقش بر آب کرد!

پل‌های تاریخی لرستان به یونسکو نمی‌رسند

گزارش: زهرا کشوری
خبرنگار

سیلاب نقشه شش پل تاریخی لرستان را که سودای جهانی شدن داشتند؛ نقش بر آب کرد! یک پل را سال ۹۵ به طور کامل از فهرست موقت ثبت جهانی در یونسکو در آورد و پنج پل دیگر را در سیلاب نوروزی سال جاری ضربه کاری زد! پل زال سه سال پیش به طور کامل فروریخت! هم‌افرینه را به طور کامل غرق کردند! پل بلدختر را لرزاند. زیر پای یکی از پایه‌های کشکان را خالی کرد! به جان گاو میشان افتاد! و کلهرت را تا آستانه تخریب شدید برد!

■ **سیل با پایتخت پل‌های تاریخی چه کرد؟** مدیرکل دفتر امور پایگاه‌های ثبت جهانی سازمان میراث فرهنگی کشور در گفت‌وگو با «ایران» هشدار می‌دهد: «سیل بستر رودخانه‌ها را شسته و زیر پای پل‌های تاریخی لرستان را خالی کرده، اگر زودتر مرمت نشوند، سیل بعدی را تاب نمی‌آورند!»

فرهاد عزیزی وضعیت پل‌های تاریخی استان را خطرناک‌تر از قلعه فلک الافلاک

عزیزی که بعد از سیل به لرستان رفته بود، می‌گوید: «بیشتر آسیب‌ها به پل کشکان وارد شده است.» او از کج شدن و انحراف یکی از پایه‌های پل کشکان خبر می‌دهد و می‌گوید: «به دلیل بستر روبی سیل، این پایه ۱۰ تا ۱۵ درجه منحرف شده است.» کارشناسان، لرستان را پایتخت پل‌های تاریخی می‌دانند. قدمت قدیمی‌ترین این پل‌ها به دوره هخامنشی می‌رسد و کم‌ترین آنها به پهلوی! عزیزی، معماری پل‌های تاریخی لرستان را بسیار شگفت‌انگیز توصیف می‌کند و عدد عجیبی را برای وزن آنها می‌گوید: «مثلاً هر پایه پل کشکان ۳ هزار تن است.» عددی که باور آن سخت است! به اعتقاد او هر پایه این پل، خود اثر تاریخی است. به اعتقاد این کارشناس تخریب پل کلهر یا آن‌طور که

جوانان لرستان می‌گویند: «کلهرت»، کمتر از پل کشکانی است اما به معنای حال خوب این پل تاریخی نیست. او فرسایش و ریختگی دو تا از پایه‌های پل و زیرشویی بستر پایه‌های دیگر را از جمله خطراتی می‌داند که می‌تواند سرنوشت کلهرت را پیچیده کند. کلهرت هم روی رودخانه کشکان ساخته شده است. این پل به شهر معمولان می‌رسد.

عزیزی در نهایت آئیر قرمز وضعیت پل کلهرت را هم به صدا درمی‌آورد و می‌گوید: «زیر پایه‌های پل خالی شده است.» با وجود این سیل از پس «کلهرت» بر نمی‌آید و پل در میان دره‌ای که کشکان را اندازه می‌دهد، سرجایش مانده است. عزیزی می‌گوید: «ما حدس می‌زنیم که زیر پایه پل کلهرت هم آسیب دیده

باشد!» او سرنوشت پایه کج شده پل کشکان را برای کلهرت پیش‌بینی می‌کند و می‌گوید: «این پل در معرض آب شستی ملات قرار دارد و ممکن است وضعیت کشکان را پیدا کند.»

او وضعیت پل افرینه را در زمان سیل عجیب و خطرناک توصیف می‌کند و می‌گوید: «وقتی به پل رسیدیم، کامل زیر آب رفته بود.» سیل رودخانه «چولهول» بود که افرینه را در کام خود کشید. پل افرینه در زمان پهلوی ساخته شده است. عزیزی در نهایت درباره افرینه می‌گوید: «خوشبختانه اسکلت پل، سرجایش باقی مانده است.»

سیل پل گاو میشان را هم دچار فرسایش کرد اما عزیزی می‌گوید: «الحمدلله آسیب آنچنانی به پل وارد نشد.» او در پاسخ به

سیل چقدر از تاریخ فلک الافلاک و برج قابوس را پاک کرد؟

خرم آباد تا گنبد کاوس زیر باران ابهام

قلعه فلک الافلاک - عکس: ایرنا

آب‌های سطحی در زمین نفوذ نکند و بنا با مشکل رطوبت روبه‌رو شود. عکس‌های موجود هم این مساله را نشان می‌دهد. اطلاع‌رسانی مسئولان میراث فرهنگی درباره «میل گنبد کاوس» یا «برج قابوس» هم دست کمی از فلک الافلاک ندارد. رطوبت درد کهنه بلندترین میل آجری جهان است. این رطوبت باعث رشد گیاهان در بنای آجری شده است. «فرهاد عزیزی» در پاسخ به این سؤال که سیل چه آسیبی به برج زده است؟ می‌گوید: «برج قابوس روی یک تپه قرار دارد. اطراف تپه مملو از آب بود. تنها مساله این بود که آیا رطوبت برج از طریق آب‌های زیرزمینی بالا آمده است؟» فرهاد عزیزی پاسخ‌واضحی به مساله طرح شده از سوی خودش نمی‌دهد و می‌گوید: «هنوز مشخص نیست که سیل چقدر به برج آسیب زده.» او می‌گوید: «چک و بررسی برج توسط کارشناس به تشخیص خطر خاصی نرسیده است.» پاسخ‌واقعه‌کننده نیست. میل گنبدپیش از این سیل هم مشکل رطوبت داشت چطور آن حجم از بارش و آب بدون آسیب از کنار تاریخ هزار ساله برج «کاوس بن وشمگیر» پادشاه آل زیار گذشته و هیچ برگی از آن را کم‌رنگ نکرده‌است!

به گفته او هنوز نتیجه بررسی‌ها را به کارشناسان نداده است. سیل لرستان «محمد حسن طالبیان» معاون میراث فرهنگی کشور را هم به خرم‌آباد می‌کشاند. بعد از این سفر بود که شورای راهبردی قلعه فلک الافلاک تشکیل شد. نگاه طالبیان درباره وضعیت قلعه مشابه نگاه عزیزی است. او می‌گوید: «در جریان بازدیدهای اخیر بخشی از خاک‌های دستی تپه دچار ریزش شد که این خاک‌ها باید تثبیت شود.» به گفته او در سال‌های گذشته بخشی از سازه بتنی و رینگ دور قلعه اجرا شده ولی به دلیل نبود اعتبار این طرح متوقف شده است. برآوردهای او نشان می‌دهد که در لرستان بیش از ۸۰ اثر تاریخی معادل ۷۰ میلیارد تومان خسارت دیده است. طالبیان مرمت اضطراری قلعه فلک الافلاک را الزامی می‌داند.

هرچند در نهایت همه از وضعیت قلعه فلک الافلاک اظهار رضایت می‌کند اما قلعه بدون سیل ۹۸ هم وضعیت خوبی نداشت. کم و رطوبت همواره در تمام این سال‌ها در کمین این قلعه بوده است! مرمت‌های این قلعه هم همراه از سوی منتقدان با اعتراض روبه‌رو شده است. به گفته منتقدان میراث فرهنگی لرستان سیمانی کردن رینگ دور قلعه باعث شد تا

مهم‌ترین وضعیت در سیل اخیر را قلعه ساسانی «فلک الافلاک» خرم‌آباد و برج قابوس گنبد دارد. بخشی از خاک تپه‌ای که قلعه روی آن قرار دارد در سیل دوم لرستان فرو ریخته است! **رضامن آرا** عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات جهاد کشاورزی لرستان در گفت‌وگو با «ایران» از پدیده «آب شستگی» تپه یاد می‌کند و نسبت به وضعیت قلعه روی آن هشدار می‌دهد. او می‌گوید: «سیل اخیر قلعه ۱۷۰۰ ساله لرستان را مستعد تخریب کرده است.» به اعتقاد او اگر وضعیت بخش خاکی تپه تثبیت نشود، سیل بعدی خسارت را به خود بنا وارد می‌کند. «سید امین قاسمی» مدیرکل میراث فرهنگی استان لرستان هم در گفت‌وگو با رسانه‌ها می‌گوید: «خطر از بیخ گوش قلعه فلک الافلاک گذشته است.» «فرهاد عزیزی» مدیر دفتر پایگاه‌های جهانی میراث فرهنگی کشور اما اعتقاد دارد که خطری قلعه فلک الافلاک را تهدید نمی‌کند. آن‌طور که او به «ایران» می‌گوید کارشناسان لرستانی به او گفته‌اند بخشی که فرو ریخته، بخش خاکی تپه است که دستی و برای ساماندی روی صخره اصلی قرار گرفته است. او می‌گوید: «قلعه روی ارتفاع سنگی ساخته شده و شواهدی که نشان بدهد قلعه در خطر قرار دارد دیده نمی‌شود.» بخش فرو ریخته از سوی میراث فرهنگی با نابالون پوشیده شد. انتشار عکس‌های این اقدام با واکنش اعتراض‌آمیز فعالان حوزه میراث فرهنگی و گردشگری استان روبه‌رو می‌شود. «فرهاد عزیزی» می‌گوید: «این پلاستیک‌ها برای جلوگیری از حرکت خاک در اثر بارش روی آنها کشیده شده است.» او در پاسخ به هشدار کارشناس منابع طبیعی استان می‌گوید: «همان زمان تیمی از متخصصان خاک از اصفهان آمدند تا وضعیت را بررسی کنند.» البته تیم اصفهانی برنامه و بودجه اعلام نکرده است!

برج قابوس - عکس: ایستا

به گفته «هادی جعفری‌نژاد» خسارت‌ها وارده شده از سوی سیل، از ماده ۱۰ و ۱۲ ردیف بودجه ستاد بحران داده می‌شود. او البته قولی درباره پرداخت خسارت‌ها راستی‌آزمایی و بعد از آن تأیید می‌شود.

«خسارت با توجه به اولویت‌ها، در اختیار دستگاه‌ها قرار می‌گیرد.» در نهایت هم می‌گوید: «سازمان میراث فرهنگی هنوز برآورد خسارت وارده به آثار را به سازمان برنامه و بودجه اعلام نکرده است!»

جهانی میراث فرهنگی و بناهای تاریخی بدون سیل و آتش‌سوزی هم با مشکلات بسیاری دست و پنجه نرم می‌کنند. این مسئولان سازمان میراث فرهنگی بیش از یک هزار نفر نیرو دارند. پایگاه میراث فرهنگی کشور در بسیاری از مواقع از پس پرداخت حقوق آنها بر نمی‌آیند. عزیزی یادآوری می‌کند که بناهای تاریخی ثبت شده در فهرست جهانی یونسکو میراث بشری محسوب می‌شوند اگر حفاظت از آنها اصولی نباشد، ایران در مجامع بین‌المللی زیر سؤال می‌رود. او احتمال می‌دهد این وضعیت باعث شود تا ایران نتواند براحتی آثار دیگری را در فهرست جهانی جای دارد. عزیزی می‌گوید: «این سؤال برای کارشناسان بین‌المللی پیش می‌آید که وقتی ما نمی‌توانیم از آثار ثبت جهانی حفاظت کنیم، چرا آنها باید اثر دیگری را در فهرست یونسکو قرار بدهند؟» او بیره نمی‌گوید. مهم‌ترین دلیل یونسکو برای ثبت جهانی آثار تاریخی و فرهنگی کشورها، حفاظت از میراث‌های بشری است. عزیزی آثار گرفتار در سیلاب را سرمایه ملی و جهانی و آثار استثنایی می‌داند که هیچ جایگزینی برای آنها وجود ندارد. تلاش‌های خبرنگار ایران برای گفت‌وگو با «حمید پوراصغری» معاون فرهنگی سازمان برنامه و بودجه با وجود قول مساعد مسئول دفتر او، به نتیجه نمی‌رسد.

هادی جعفری‌نژاد، رئیس امور فرهنگی، گردشگری و ورزشی سازمان برنامه و بودجه کشور هم به «ایران» می‌گوید:

«سازمان میراث فرهنگی مثل سایر دستگاه‌ها باید میزان خسارت‌های وارده را اعلام کند. این خسارت توسط کارشناسان سازمان برنامه و بودجه راستی‌آزمایی و بعد از آن تأیید می‌شود.

سیل بیشتر از آنچه مسئولان میراث فرهنگی در عمارت آزادی نشان می‌دهند به آثار فرهنگی خسارت وارد کرده است! مسئولان سازمان میراث فرهنگی تعداد آثار تخریب شده را به «رسانه‌ها» اعلام می‌کنند اما کمتر علاقه‌ای دارند به جزئیات وارد شوند. به گفته «محمد حسن طالبیان» معاون میراث فرهنگی کشور ۷۳۰ اثر در ۲۵ استان کشور از سیل بهاری کشور خسارت دیده است. او میزان خسارت مالی این آثار را ۳۰۰ میلیارد تومان اعلام می‌کند. البته این عدد شامل خسارت‌های وارد شده به محوطه‌های تاریخی و تپه‌های باستانی نمی‌شود. سازمان میراث فرهنگی از جمله سازمان‌هایی است که همواره از کمبود بودجه رنج برده است. فرهاد عزیزی مدیر دفتر پایگاه‌های جهانی به «ایران» می‌گوید: «سیل بعد از گذر از دهه‌ها خشکسالی، بناهای تاریخی را با مشکل جدیدی رو به‌رو کرده است.» حالا آنها به دنبال بودجه‌ای برای گذاشتن مرهم مرمت روی آثار آسیب‌دیده هستند. عزیزی می‌گوید: «اگر بودجه کافی باشد، کارشناسان علم کافی برای مرمت آثار را دارند.» این حرف او بی‌شک مخالفان جدی خواهد داشت... آن‌طور که عزیزی می‌گوید. او «محمد حسن طالبیان» بعد از بازگشت از استان‌های سیل‌زده به خیابان بهارستان رفته‌اند تا شاید بتواند بودجه برای مرمت بناهای آسیب‌دیده از سیل از سازمان برنامه و بودجه بگیرند. آنها در بهارستان با «حمید پوراصغری» معاون فرهنگی سازمان برنامه و بودجه دیدار کرده‌اند.

عزیزی می‌گوید: «پوراصغری از میراث‌ها استقبال کرده و قول مساعد داده تا بتواند کمک مضاعفی را به آثار صدمه‌دیده از سیل برسانند.» به گفته عزیزی، پایگاه‌های